odgovor. Ovo se dogodi češće van sjedišta biskupova nego li u gradu gdje biskup stanuje.[14]

Može se dogoditi da gospođa koja se nije ispovijedila ima 25 godina za dugo se ne povrati na ispovijed, ako joj se ne da odriješenje. Ili na pr. cijela kuća zna da je pošla na ispovijed — pa se povrati neispovijeđena i nepričešćena; ili joj je teško vratiti se kući bez duhovnog mira, koji je izgubila ima više godina. Sve ovo mogu biti razlozi da se je odmah od grijeha odriješi. Jorio to specijalno ističe: »Ili je grešniku teško ostati u smrtnom grijehu za jedan dan, pače za nekoliko sati. Pače može ispovjednik u pokorniku uzbuditi sve jače pokajanje u kojemu će pokornik osjetiti veću potrebu odrješenja«.[15] Isto kaže i Rossino koji piše: »Ova žurnost jest blizu vazda«.[16]

d) Može se dogoditi i ovo: za vrijeme misija jedan je propovjednik jače djelovao na grešnika. Ovaj se ispovijedi kod misionara koji će poći i nikada se više vratiti. Tada ispovjednik može odriješiti pokornika od bilo koje cenzure i dati mu primjerenu pokoru, pa da se ne treba obraćati ni biskupu ni sv. Penitencijeriji. (kan. 2254 § 3) — Ova pokora mora biti »gravis et diuturna« — ova duljina je relativna: treba narediti koje dobro djelo da se izvrši svaki dan za jedan ili dva mjeseca; ili sedmično djelo za šest mjeseci.[17] Rossino ovakvu pokoru izriče ovako: »slušati Misu svake nedjelje za dva mjeseca, ili jednu Misu mjesečno kroz tri ili četiri mjeseca«.[18]

Vidite, kako je Crkva, široka i milosrdna kada se radi o obraćenju i spasenju pa i jednog grješnika.

Ad IV. — Ispovjednik je pogriješio. Morao je ispitati, je li znala za kaznu: morao je pomisliti je li redovnik i može li sam odriješiti; morao je znati da će grešniku, koji traži nepoznata ispovjednika, biti teško ići k biskupu pa opet doći k njemu da primi »mandata«. U svim ovim okolnostima mogao ju je sam odriješiti.

Ili, najmanje, mogao je odriješiti odmah da je ne razočara i iskoristi čas obraćenja i onda se obratiti sam pismeno biskupu da primi i priopći pokorniku upute. U tome slučaju imao je raspitati od tih 18 pometnuća, koliko ih je bilo p r a v i h pometnuća. Ako ih je bilo više morao je laganim i lijepim riječima ispitati koliko je tih pometnuća bilo, jer po kan. 2244 § 2 30: koliko je bilo delikata toliko je bilo izopćenja, i za svako se mora dobiti ovlast odriješenja.

Ispovjednik mora štoviše pomoći grešniku u duhovnoj nevolji da se što lakše oslobodi od grijeha pa onda čini pokoru i živi pravim kršćanskim životom.

K a r l o N o l a

II MATERIJALNI GRIJEH NIJE NEŠTO INDIFERENTNO

Te je riječi izrekao Pijo XII. Vrlo su važne. Materijalni grijeh predstavlja najraširenije područje grešnosti. Neodgovorna neznanja, prisilni »ispadi«, neprisebnost pri činu itd. zapliću nas u mrežu materijalnih grijeha. Što treba o njima misliti sa strogo moralnog gledišta? Neki teolog piše da nije

14. NOLDIN, n. dj. br. 30.
15. JORIO, n. dj. br. 495.
16. ROSSINO, n. mj. str. 215.
17. NOLDIN, n. dj. III br. 303.
18. ROSSINO n. mj. str. 215.

potrebito izbjegavati pogibelj materijalnog grijeha.[1] Drugi bi bili voljni tu izreku nekako strogo osuditi — kao da zastupati to gledište u načelu znači isto što i promicati neku vrst prijezira onoga što je savršenije, a to je: nastojati ukloniti i prividnost grijeha. Ako nijesam dužan ni opomenuti onoga koji počinja materijalni grijeh[2] — znači li to da mogu za sebe ili za drugoga odbaciti nakanu da treba težiti prema onome što je savršenije? — S druge pak strane: zar mi život ne bi postao nesnosnim, kada bih morao izbjegavati i prividne grijehe? Osuđivati prividnost grijeha bila je karakteristika farizeja. Ostala je dugo vremena i na Kristovim učenicima. Budući da židovski učitelj nije smio javno govoriti sa ženom — učenici se začude što je Krist govorio sa ženom (Iv 4,27).

ODGOVOR

Prije svega treba odrediti značenje pojma »materijalni grijeh«. To je onaj fizički, materijalni element, nekako izvanjska komponenta samog grijeha. Dijete psuje — a nije svjesno kako je psovka grešna; psovač nastoji odbaciti naviku psovanja — ali opsuje nesvjesno; onaj pacijent trpi od nekih kompleksa — izvodi nesvjesne a objektivno grešne pokrete ili »ispade«; onaj neodgovorno ne zna da je danas dan nemrsa — jede meso itd. U svim tim slučajevima radi se o tome da savjest ne zna da je postupak doista zbiljski objektivni prestupak nekog zakona. To neznanje uništuje pristanak, otklanja odgovornost. Prema tome: materijalni grijeh jest fizički čin grijeha koji objektivno, u zbilji, ali samo prividno uključuje odstupanje od zakona. Kratko rečeno: materijalni grijeh je nehotičan prekršaj zakona Božjega.[3] Materijalni grijeh može biti formalno dobar čin npr. dobro čini onaj koji prisiljen od razbojnika daje što ima, da izbjegne smrt kojom mu razbojnik prijeti, ali napadnuti to čini pod prisilom, samo prividno hotimično.

a) — Kako moramo promatrati te materijalne grijehe? Te nesvjesne psovke, te prisilne ispade, nehotične prekršaje zakona Božjega? Odgovor nam je dao Pijo XII.[4] Materijalni grijeh je u suprotnosti sa svetošću Božjom. Udaljuje se od božanskog Uzora. Ne odgovara postizavanju zadnje čovječje svrhe. Kratko rečeno: materijalni grijeh se ne smije pripuštati jer s moralnog gledišta predstavlja nešto što nije indiferentno nego nešto prema čemu čovjek mora uzeti ispravan odnos.

b) — Može li se taj materijalni grijeh uopće ukloniti? Ne. Tridentski Sabor je proglasio da obični smrtnici ne mogu za čitava života biti nedužni u vezi s lakim grijehom (Denz 1573). Još manje bi bilo moguće da običan smrtnik ne počini ni materijalni grijeh. Previše je čovjek slab da bi mogao računati na izdignutost čak i nad materijalnom pojavom grešnosti. Netom pokažeš primjenu jedne kreposti — automatski izgledaš prividnim počiniteljem materijalnog grijeha, npr. ako strogo kazniš — izgle-

---

1. NOLDIN, **De principiis**, br. 244, 2.
2. ISTI, **De charitate**, br. 98.
3. Razlikuj materijalni grijeh od materijalne komponente u samom grijehu. Materijalna komponenta u samom grijehu jest struktura voljnog čina kojim čovjek teži k nekom dobru proti Božjeg zakona. Ta je komponenta uvijek zla, npr. fizičko otimanje tuđega u otimačini ili fizički čin fornikacije.
4. PIJO XII u govoru pred učesnicima V-og međunarodnog kongresa psihoterapije i kliničke psihologije, dne 13. IV 1953. AAS xLv (1953) str. 278—386; u izdanju UTZ-GRONER-SAVIGNAT sv. I, br. 2345—2373, osobito br. 2370—2372.

daš okrutnikom; ako uskratiš znakove intimnosti — izgledaš kao neosjetljivac. A da i ne govorimo koliko ima atentata na čovječji specifični čin, dosljedno koliko ima faktora koji uvjetuju rađanje tih materijalnih grijeha, kod kojih nema formalne krivnje.

c) — Kakvo je gledište objavljene nauke? Objavljeni moral pruža značajne podatke po kojima možemo prosuditi zamašitost materijalnih grijeha. Eno nam Krista kada govori o potrebi priprave za dolazak Gospodnji. Traži pripravnost. Bdijenje. Trajnu spremnost sluge, jer gospodar može doći nenadano. A sve mora biti u redu. Jao slugi koji bude znao što želi gospodar ali se ne pobrine da mu udovolji. Može se dogoditi da sluga ne zna volju svoga gospodara te je prekrši. Što tada? Sluga će isto primiti batina, ali malo, jer ga opravdava neznanje (Lk 12,48). Slikovito nam je rečeno da je svaki objektivni, u zbilji prividni prestupak zakona — ipak prestupak objektivnog reda.

Posve logično da Sv. Pavao u 1 Sol 5,22 poziva vjernike da se čuvaju »ab omni specie mali«. Neki prevode taj izraz »species« sa »sličnost« ili »prividnost« te bi smisao bio: nemojte niti prividno zlo činiti da se drugi ne sablazne. Drugi prevode taj izraz sa »vrste zla«. Značenje može biti isto, jer i prividni ili materijalni grijeh je neka vrst zla. Zaključak je isti: kršćanin je dužan izbjegavati svaku vrst grijeha pa i prividni ili materijalni grijeh.

d) — Gdje teolozi nalaze zloću materijalnog grijeha? Bez sumnje u tome što materijalni grijeh uključuje objektivni prestupak Božjeg zakona. Taj grijeh je neki nered. Izvanjski defekt. Zloća pak toga grijeha odskače prije svega ako promatramo društvenu reperkusiju takva postupka. Tko gleda tuđi materijalni grijeh lako se sablazni. Time materijalni grešnik postaje aktivnim sablazniteljem.[5] On, recimo, ima opravdanja da tako postupa, ali drugi ne može prodrijeti u njegovu nutrinu nego sudi po vanjštini. Temeljni pak razlog diskvalifikacije materijalnog grijeha je u tome što je taj čin po svojoj izvanjskoj strukturi pravi nered, a time i poticaj da drugi sagriješi.

Istina je, nije moguće izbjegavati svaku prividnost grijeha. Međutim, kada se radi o savjetima, o nečemu što je bolje a nije naređeno, bio bi grijeh čvrsto odlučiti da taj savjet nije vrijedan da se slijedi. To bi značilo učvrstiti dušu proti duhovnog napretka. Radi toga piše jedan teolog: »Ne činiti što je moguće da se ukloni materijalni grijeh — predstavlja formalni grijeh«.[6] Odlučiti ostati indiferentnim, prezirati, posve minimizirati materijalni grijeh znači prekršiti onaj opći zakon koji čovjeka obvezuje na svetost. Svatko mora težiti prema onome što je barem »affectu«.[7] Kako se može spojiti ta obaveza s činjeničnim minimiziranjem materijalnog grijeha?

To sve znači da opstoji kao neka obaveza za svakog kršćanina da se bori proti materijalnog grijeha. Osim toga potrebito je da kršćanin zauzme stanovište prema materijalnom grijehu kao prema grijehu. Primijenimo to:

Nitko se ne smije radovati što je počinio materijalni grijeh.[8] Materijalni grijeh je objektivno zao čin. Tko se raduje što je, recimo, počinio uboj-

5. SV. TOMA, II — II, 43, 1 ad 4: »Ipsum factum est tale quod de ratione sui habet ut sit inductivum ad peccandum, puta quod aliquis publice facit peccatum vel quod habet similitudinem peccati.
6. N. PAP. CARRARESI, **Tomistica morum principia,** Rim 1960, I, str. 144.
7. MERKELBACH, I, br. 871, 3b.
8. LUMBRERAS, **Casus**, I, str. 154.

stvo u pijanstvu, taj se raduje i odobrava ono što je u svojoj naravi ili po svom objektu zlo. Doista, počinitelj nije bio svijestan, ali ta okolnost subjekta ne diže objektivnu zloću s tog čina. Objektivna pak specifikacija je temeljna, prva, bitna.

Dužan si opomenuti onoga koji materijalno griješi, dakako ako se ostvaruju svi uvjeti da te ta obaveza veže. Dužan si, jer možda taj materijalni grešnik čini ono što je nespojivo s postizavanjem vječne sreće, npr. ako odgađa primiti krštenje. Možda materijalni grešnik sablažnjuje druge, a ti si dužan donekle voditi računa o duhovnom dobru bližnjega. Možda bi tvoja šutnja potvrdila tvoga bližnjega u zlu, pomogla mu da iz materijalnog grešnika pređe u formalnog. Dužan si, dakle, opomenuti bližnjega koji materijalno griješi: jer je taj čin materijalnog grijeha tvoga bližnjega objektivno zao, i jer postaje poticajem drugima da griješe materijalno i formalno.[9]

e) — Smije li se ikada pripustiti materijalni grijeh? Bolje rečeno: može li se tolerirati? Ne intervenirati pozitivno proti njega? Da se ukloni?

Taj je upit ponukao Pija XII da izreče svoj sud o materijalnom grijehu. Postavlja se pitanje o granicama psihoterapije. Može li se bolesniku savjetovati da i dalje mirno počinja materijalne grijehe? Grijehe koji su plod njegovih kompleksa? A u vidu da se taj bolesnik izliječi? Možemo li, dosljedno odobriti bez ikakvih granica proceduru nekih psihoanalitičara?

Tko bi savjetovao čin koji je po objektu zao, makar ta zloća bila bez subjektivne krivnje, postao bi suuzročnikom zla. Pozitivno bi se angažirao za zlo. Uspostavio bi kauzalnu vezu između sebe i zbiljski neuredna čina, koji predstavlja deformaciju a ne sliku Božjeg savršenstva. Nije dopušteno činiti zlo da se polući dobro. Nije dopušteno savjetovati materijalni grijeh niti u vidu postizavanja nekog dobra, npr. u vidu zdravlja.

Što onda? Pijo XII odgovara: »Može se tolerirati ono što je prema prolaznom stanju neuklonivo«. Bog doista ne bi pozitivno dopustio taj postupak, ali svaki mudri zakonodavac tolerira manji prestupak zakona, ne kažnjava ga, da spriječi prekršaj višeg zakona. Svaki liječnik tolerira da pacijent pretrpi lakšu bol, da ga očuva od teže, smrtonosne boli. To je baza nauke o toleranciji.[10] I Krist je tolerirao kukolj, nije dopustio da ga počupaju, da ne bi s njim počupali i pšenicu. »Ostavite neka raste do žetve« (Mt 12,30). Eto nam smjernice. Potrebno je po načelima razboritosti tolerirati koji put materijalni grijeh da počinitelj toga grijeha ne prođe u formalni prekršaj.[11] Tolerirati pak ne znači odobravati, ni prouzrokovati, ni sudjelovati aktivno nego znači: ne spriječavati silom, ne upotrebljavati prisilna sredstva da se zlo spriječi. »Ostavite neka raste« ...

---

9. Može netko pitati: koji je razlog da Noldin nekako minimizira materijalni grijeh? Odgovaram: Noldin je probabilist. On isti priznaje da u probabilizmu »lex, contra quam militat probabilitas, revera existere potest, cum rationes probabiles falsae esse possint; at non est necesse ut hoc periculum evitetur. »**De principiis**, br. 244,3. Rekao bih radije ovako: Čovjek ne mora ići za tim da naumice traži kako će se čuvati pogibli materijalnog grijeha, ali ne smije sam naumice stvarati prigode za takve grijehe; ako same nađođu može ga, uz izvjesne uvjete, tolerirati.

10. SV. TOMA, I — II 96, 3; II — II 10, 11.

11. Moralisti primjenjuju nauku o »bona fide« npr. u pitanju integriteta ispovijedi, u nekim slučajevima na času smrti i sl.

f) Iznesena nauka može se dovesti u vezu s naukom o sablazni. Sablazan se ostvaruje i prividno zlim činom. Farizeji su se »sablažnjavali« ne stoga što je Kristov čin bio u sebi zao nego stoga što su isticali ljudski zakon na štetu Božjih zakona. Krist se nije osvrtao na njihovu zloću. »To su slijepe vođe slijepaca« (Mt 1514). Farizejsku sablazan ne samo da možemo nego često i moramo prezreti. Ni onu sablazan »pussillorum« nijesmo uvijek dužni izbjegavati, jer ljubav prema bližnjemu ne obvezuje nas ako bi njeno opsluživanje uključivalo za nas veliku štetu ili neugodnost. To sve znači da ima mnogo slučajeva kada se prividnost grijeha može tolerirati. Još više: ako ti imaš razloga da učiniš nešto što je u sebi dobro ili indiferentno ali predviđaš da će se netko sablazniti — ti nijesi dužan odustati od toga čina ako bi sebi pribavio tešku neugodnost ili štetu. Dakle: pod izvjesnim okolnostima dopuštena je indirektna sablazan.

g) Vrlo suvremena primjena pitanja materijalnog grijeha nalazi se u praksi psihoanalitičke terapije.[12] Ako psihijatar pusti pacijenta da postupa kako ga sile njegovi kompleksi — razvit će se npr. seksualne perversije ili možda i samoubojstvo. Smije li psihoanalitičar smanjiti područje nesvjesnoga ili podsvjesnoga a omogućiti pacijentu da u njegovu psihu uđe više svjetla, svjesnosti ili spoznaje, da uzmogne uvidjeti stazu dobra? Ili će psihijatar pustiti ispade materijalnih grijeha kod pacijenta?

Pustiti da u nekom subjektu, pacijentu, vladaju kompleksi koji ga vuku na neke materijalne grijehe a zanemariti upotrijebiti lijekove koji bi proširivanjem psihičke sfere svjesnosti spriječili da isti pacijent ne pređe u teže materijalne grijehe značilo bi pokazati se indiferentnim prema problemu materijalnog grijeha.[13] Može se reći da svjesno ne tolerirati manji materijalni grijeh, kada je potrebito da se spriječi teži materijalni grijeh, nije uopće nikakva deformacija Božjeg savršenstva. Drugim riječima: psihoanalitička terapija traži da se njene pozicije ne osude a priori, te da se i na nju protegnu pohvale napretka znanosti na dobro duša (D 3019).

Potrebno je, dakle, i psihoanalitičku psihoterapiju promotriti u svjetlu načela o toleranciji[14] i općih načela o činu s dvostrukim učinkom.

Zaključak: Materijalni grijeh predstavlja čin koji je po svom objektu zao. Radi toga ne smije biti predmetom htijenja; nitko ne smije stvarati direktnu uzročnu vezu između svoje volje i toga čina, npr. ne smije ga pozitivno savjetovati.

Potrebno je voditi borbu proti materijalnog grijeha. Učiniti što je moguće da se ukloni. U nakani ga eliminirati. Gdje je neizbježiv — tu je potrebito preuzeti sve mjere kao i proti prilika, poticaja, napasti na grijeh, kako se uči na odgovarajućim mjestima u moralci.

Nije ipak moguće uvijek ga eliminirati. Ima slučajeva kada je potrebito tolerirati ga. To može biti u svrhu da se izbjegnu veća zla, odnosno da se poluče dobra višega reda. Tolerirati pak ne znači pozitivno pripuštati nego: silom ga ne suzbijati.

Dr J. Kuničić

---

12. Vidi BS, 1/1964, str. 79, 93.
13. Kako u bilj. 6, str. 147.
14. J. KUNIČIĆ **La prudenza del governo e il problema della tolleranza** u reviji SAPIENZA, Rim, 1959, str. 1—24 (separat). Pijo XII govorio je o temi 6. X 1953.